

Силабус
навчальної дисципліни
Основи теорії мовленнєвої комунікації
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма	«Середня освіта (українська мова і література)»
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Українська мова і література
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	обов'язкова
Викладач	Світлана ГЛАЗОВА
Кафедра	української мови та славістики
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/ffsk/structure-ffsk/kaf-ukr-mova/composition-kaf-ukr-mova/glazova/
Контактний телефон	+38 095 076 63 57
E-mail викладача:	svetglazova@gmail.com
Графік консультацій	вівторок, 13.00-14.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
5/ 90 год.	16 год.	14 год.	60 год.	2 год. залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: комунікація, спілкування, комунікативний акт, референт, референція, пресупозиція, імплікатура, інтенція, референція, девіація, комунікативний кодекс, риторика, виступ, етикет.

Мета та завдання курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни “Основи теорії мовленнєвої комунікації” є надати знання філософсько-психологічних можливостей комунікативної діяльності; визначити вплив комунікації на духовний та економічний розвиток суспільства; навчити вільно володіти всіма засобами комунікації, допомогти студентам набутти міцні і сталі навички комунікативних норм у процесі професійної діяльності, ознайомити з загальними тенденціями розвитку світової комунікації.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Основи теорії мовленнєвої комунікації” є тлумачення поняття «комунікативний процес» та його складників; опис видів, аспектів, сфер та функцій комунікації; з'ясування й характеристику факторів контакту у вербальній комунікації — комунікативний кодекс, принципи, які регулюють взаємоприхильність між мовцями, та обмін комунікантами інформацією у процесі вербальної взаємодії; оволодіння інформацією щодо особливостей використання мови як коду і шляхами підвищення ефективності спілкування рідною та іноземними мовами; розвиток розуміння мови як соціально-психологічного феномену; знання особливостей мовної комунікації, що створює підґрунтя для комунікативної грамотності фахівця-філолога, головним професійним знаряддям якого є мова як семіотично-інформаційна система, засіб комунікації та пізнання, культурологічний код.

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є самостійне опрацювання відповідної наукової та спеціальної літератури, спрямованої на розвиток навичок писемної мови. Передбачено самостійну роботу з підручниками, посібниками, термінологічними та іншими видами словників, навчальною та довідковою літературою.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **знати**:

- 1) предмет, мету його вивчення, завдання і значення курсу;
- 2) особливості фахової термінології,
- 3) правила та основні вимоги щодо комунікативної діяльності,
- 4) особливості професійного спілкування,
- 5) етикет ділового спілкування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти**:

- 1) здійснювати аналіз і коригувати тексти відповідно з нормами російської літературної мови;
- 2) сприймати, відтворювати і створювати тексти відповідно з нормами російської літературної мови;
- 3) застосовувати фахову російську термінологію у різноманітних комунікативних процесах;
- 4) володіти основними навичками комунікації;
- 5) реалізовувати в писемному та усному мовленні мету спілкування;
- 6) виступати перед аудиторією;
- 7) самостійно опрацьовувати відповідну наукову чи спеціальну літературу;
- 8) брати участь у публічних виступах;
- 9) дотримуватися етикету спілкування.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ЗК 1. Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).</p> <p>ЗК 2. Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).</p> <p>ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).</p> <p>ПК 1.1. Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою.</p> <p>ПК 1.2. Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова національної меншини України).</p> <p>ПК 1.4. Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів.</p> <p>ПК 1.5. Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетентності в процесі фахової і міжособистісної</p>	<p>ПРЗ 1.1. Норми й стилі української літературної мови, використання усного та писемного мовлення.</p> <p>ПРЗ 1.2. Інтонаційні та позамовні засоби виразності мовлення в українській мові.</p> <p>ПРЗ 1.3. Основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, різноманітності (си-стемну) організацію української мови та її норми, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.</p> <p>ПРЗ 1.4. Соціокультурна ситуація розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.</p> <p>ПРЗ 1.6. Особливості вивчення мови/навчання мовою національної меншини України.</p> <p>ПРЗ 1.8. Стратегії комунікації з учасниками освітнього процесу.</p> <p>ПРЗ 1.9. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови.</p> <p>ПРЗ 2.1. Вимоги до результатів навчання за державними стандартами освіти, типовими освітніми програмами з української мови.</p> <p>ПРЗ 2.2. Ґрунтовні знання освітньої галузі/навчального предмета (інтегрованого курсу) і можливостей її/його інтеграції з іншими освітніми галузями/навчальними предметами</p>

комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

ПК 1.7. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови в закладах середньої освіти, практиці навчання української мови.

ПК 2.1. Здатність моделювати зміст навчання української мови відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.

ПК 2.2. Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей, засобами української мови.

ПК 2.4. Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української мови.

ПК 2.5. Здатність розвивати в учнів критичне мислення.

ПК 2.6. Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української мови на засадах компетентнісного підходу.

ПК 2.7. Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української мови.

ПК 2.8. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.

ПК 12.1. Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української мови.

ПК 12.2. Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української мови.

ПК 13.1. Здатність використовувати інновації в навчанні української мови.

(інтегрованими курсами).

ПРЗ 2.5. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів і рівнів сформованості їхніх компетентностей з української мови.

ПРЗ 2.6. Види інтеграції в навчанні, підходи до інтегрованого навчання учнів української мови.

ПРЗ 2.7. Форми, методи та засоби навчання, виховання й розвитку учнів різних вікових груп засобами української мови.

ПРЗ 2.11. Компетентнісний підхід до оцінювання результатів навчання учнів з української мови.

ПРЗ 2.12. Підходи до формування ціннісних ставлень учнів.

ПРЗ 5.1. Методи ведення діалогу та полілогу, усвідомленого та емпатійного слухання, ненасильницької та безконфліктної комунікації; культура діалогу.

ПРЗ 5.2. Розмаїття та унікальність різних культур у суспільстві, відмінності між людьми, стратегії попередження, подолання й трансформації конфліктів.

ПРЗ 12.1. Види оцінювання результатів навчання учнів. Форми оцінювання. Критерії та рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів з української мови.

ПРЗ 12.3. Методи й прийоми здійснення аналізу та рефлексії навчальної діяльності учнів та її результативності. Методи та прийоми, методики і технології здійснення самооцінювання та взаємооцінювання учнями результатів їхнього навчання української мови.

ПРЗ 14.2. Загальні та професійні компетентності вчителя. Вимоги до професійної діяльності вчителя української мови з урахуванням змін в освітній політиці, змісті освіти.

ПРУ 1.1. Під час виконання службових обов'язків здійснювати усну та письмову комунікацію державною мовою.

ПРУ 1.2. Застосовувати прийоми та методи збагачення мовлення учнів для висловлення ними думок, почуттів і ставлень, сприяння мовній творчості учнів.

ПРУ 1.3. Володіє комунікативною мовленнєвою

компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), здатний удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень.

ПРУ 1.4. Ураховувати особливості вивчення мови/навчання мовою національної меншини України під час навчання предметів (інтегрованих курсів).

ПРУ 1.5. Використовувати мовний, мовленнєвий та культурний досвід учнів, які належать до національних меншин України, у процесі здобуття ними освіти.

ПРУ 1.7. Формувати в учнів здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії засобами активної та пасивної комунікації.

ПРУ 2.2. Формувати в учнів уявлення про освітню галузь/навчальний предмет (інтегрований курс) на основі сучасних наукових досягнень.

ПРУ 2.3. Застосовувати сучасні методики й технології моделювання змісту навчання учнів української мови.

ПРУ 2.5. Застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей, навчальних предметів (інтегрованих курсів) під час підготовки та проведення навчальних занять.

ПРУ 2.6. Формувати в учнів розуміння природних зв'язків різних процесів, уміння розв'язувати практичні завдання, що вимагають синтезу знань із різних освітніх галузей; розвивати в учнів системне мислення.

ПРУ 2.10. Формувати в учнів уміння аналізувати, обґрунтовувати, доводити власну думку, ставити запитання, висувати власні припущення, розрізняти факти й здогади, узагальнювати інформацію.

ПРУ 2.11. Застосовувати технології розвитку в учнів критичного мислення для розуміння себе, своїх цінностей і потреб, здатності до осмислення власних рішень і їх наслідків, навичок рефлексії.

ПРУ 2.12. Розвивати в учнів здатність протистояти інформаційному тиску, усвідомлювати маніпуляції.

	<p>ПРУ 2.13. Оцінювати результати навчання учнів української мови й здійснювати їх моніторинг на засадах компетентнісного підходу.</p> <p>ПРУ 2.14. Формувати ціннісні ставлення в учнів у процесі їхнього навчання, виховання й розвитку.</p> <p>ПРУ 5.1. Організовувати діалог і полілог з учнями та іншими учасниками освітнього процесу, поважаючи права людини та суспільні цінності.</p> <p>ПРУ 8.2. Уживати заходів щодо запобігання та протидії булінгу, різним проявам насильства серед учнів та інших учасників освітнього процесу.</p>
--	---

ЗМІСТ КУРСУ:

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу „Основи теорії мовної комунікації”. Основні підходи до визначення комунікації

Предмет і завдання курсу «Основи теорії мовної комунікації». Методи теорії мовної комунікації. Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. Наукові підходи, які використовуються до «Основи теорії мовної комунікації». Спілкування та діяльність. Стилї спілкування. Спілкування як соціально-психологічний механізм взаємодії людей, особливості суто людської комунікації. Чим відрізняється спілкування від комунікації. Ознаки та функції спілкування. Типові визначення комунікації. Основні підходи до вивчення комунікації. Моделі комунікації. Модель Р.Й. Якобсона. Основні закони спілкування.

Тема 2. Комунікативний процес

Комунікативний процес: природа, структура, аспекти. Форми комунікативного процесу. Види комунікації. Комунікативний акт і мовленнєвий акт. Класифікація мовленнєвих актів (за Джоном Сьорлем).

Тема 3. Витоки теорії мовної комунікації

Поняття мовець, слухач і мовлення у “Риторичі” Аристотеля. Естетичні якості текстів, що забезпечують їх дієвість. Поняття мовлення у трактаті індійського теоретика граматики Бхартріахарі “Вак'япадія”. Загальні проблеми мовленнєвої діяльності та мови блаженного Августина Аврелія. Індивідуальне й соціальне в мовленнєвій діяльності. Вчення О.О. Потебні про внутрішню форму слова. Історичні засади у розвитку мовленнєвої діяльності.

Тема 4. Висловлювання у структурі комунікативного акту. Мовленнєвий акт і комунікативний акт. Класифікація мовленнєвих актів

Поняття про інформаційні та фатичні акти. Значення і смисл. Складники смислу висловлювання: а) референт і референція, б) пресупозиція, в) імплікатура. Іntenція та референція. Вибір і презентація референта в комунікативному акті. Суть комунікативного акту. Мовленнєвий жанр і мовленнєвий акт. Поняття мовленнєвого акту в сучасній лінгвістиці, різні підходи до його розуміння. Мовленнєвий акт як складова комунікативного акту. Поняття перформативу. Перформативні й неперформативні висловлювання. Класифікація мовленнєвих актів (за Дж. Сьорлем та Г. Почепцовим). Мовні стереотипи

Тема 5. Повідомлення у структурі комунікативного акту

Комунікативний акт і висловлювання. Значення і смисл. Інформаційні й фатичні акти. Референт, пресупозиція і імплікатура як компоненти інформації. Суть референції. Види референції. Вибір і презентація референта. Типи мовленнєвої інтенції: позитивна, негативна, нейтральна.

Тема 6. Комунікативна особистість

Поняття про мовну й комунікативну особистість, їх характеристики й параметри. Комунікативна компетенція як вміння мовця будувати ефективну мовленнєву поведінку. Соціальні й комунікативні ролі учасників спілкування. Комунікативні позиції співрозмовників

Тема 7. Адресант і адресат у структурі комунікативного акту

Суть комунікативних ролей мовця й адресата. Комунікативні стратегії й тактики, їх складники. Основні стратегії мовця (адресанта) й адресата. Комунікативні невдачі (девіації) співрозмовників. Типологія комунікативних невдач (девіацій).

Тема 8. Категорія контакту. Комунікативний кодекс.

Суть категорії контакту, його складники. Мовленнєві дії, які забезпечують контакт. Поняття комунікативного кодексу. Критерії комунікативного кодексу. Умови успішного спілкування. Принцип кооперації, його максими: а) максима кількості; б) максима релевантності; в) максима якості (істинності), ТМК про неправду в мовній комунікації; г) максима манери (способу). Поняття увічливості в ТМК. Принцип увічливості Г.П. Грайса, його максими. Конфлікти максим увічливості.

Тема 9. Код у структурі комунікативного акту. Невербальні засоби комунікації

Канали комунікації. Комунікативний шум. Мова і код. Вербальні й невербальні засоби передачі інформації. Суть і призначення стереотипів. Засоби стереотипізації мовленнєвого досвіду. Прямі й непрямі мовленнєві акти. Фонація. Кінесика (жести у системі невербальних засобів комунікації, види жестів, ритмічні жести, емоційні жести, жести-знаки, вказівні жести, образотворчі жести, жести-символи). Інші невербальні засоби комунікації (мова прапорів, мова свисту, мова музичних інструментів, мова вигуків).

Методи навчання: Словесні (лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (спостереження, ілюстрування, відеометоди), практичні (вправи різних типів, комплексні контрольні завдання), домашні завдання, самостійна робота, диспут, рольова та ділова гра.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Курс „Основи теорії мовленнєвої комунікації” на філологічних факультетах педагогічних університетів належить до числа дисциплін, що мають важливе теоретичне і практичне значення, оскільки вміння спілкуватися полягає не лише у правильному формулюванні висловлювання відповідно до граматичних, лексичних, стилістичних та інших вимог, а й у знанні того, в яких реальних контекстах можливі ті чи інші висловлювання. Наявний досі структурно-семантичний підхід до вивчення мовних явищ не міг пояснити їхнє функціонально-семантичне призначення.

Відвідування курсу

Конспекти лекцій, розпис тем та завдань з кожної теми (читання, домашнє завдання, проєкт) для семінарів, слайди будуть завантажені на електронну скриньку групи. Зауважте, що конспекти лекцій дають лише загальний контур тем, що обговорюються на занятті. Вони не містять усіх важливих деталей. Відвідування занять – обов'язковий компонент оцінювання, за яке нараховують бали. Вам потрібно бути присутнім на заняттях в класі та бути готовим до тестів та завдань. Якщо ви пропускаєте поточні заняття, вам слід прочитати, вивчити слайди та уточнити інформацію, що обговорювалася в класі у своїх одногрупників, щоб наздогнати. Якщо у вас об'єктивні причини (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

- робоча програма курсу;
- тексти лекцій;
- плани практичних занять;
- мультимедійні презентації лекцій.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС в Бердянському державному педагогічному університеті.

Підсумковий рейтинг з навчальної дисципліни – це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на практичних заняттях та балів за самостійну роботу).

Здобувач допускається до модульного контролю при умові здачі всіх практичних завдань та завдань самостійної роботи.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Підсумкова оцінка/ семестровий залік
Поточний контроль		100
Практичні заняття	60	
Самостійна робота	20	
Модульний тест	20	

Розподіл набраних здобувачем балів під час поточного контролю

Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем балів під час практичних занять

Види робіт	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
Практичне заняття 1	2,8	4	4,8	5,4	6,5	7,5	8,5
Практичне заняття 2	2,8	4	4,8	5,4	6,5	7,5	8,5
Практичне заняття 3	2,8	4	4,8	5,4	6,5	7,5	8,5
Практичне заняття 4	2,8	4	4,8	5,4	6,5	7,5	8,5
Практичне заняття 5	2,8	4	4,8	5,4	6,5	7,5	8,5
Практичне заняття 6	3	4	5	5,5	6,5	7,5	8,5
Практичне заняття 7	3	5	5	5,5	7	8	9
Максимальна кількість набраних балів	20	29	34	38	46	53	60

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на практичному занятті – 60 балів (за умови виконання всіх різновидів роботи, передбачених планом практичного заняття).

Таблиця 3. Розподіл набраних здобувачем балів під час самостійної роботи

Самостійна робота	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
Тема 1	0,6	0,9	1	1,1	1,3	1,6	1,8

Тема 2	0,6	0,9	1	1,1	1,3	1,6	1,8
Тема 3	0,6	0,9	1	1,1	1,3	1,7	1,8
Тема 4	0,7	0,9	1	1,1	1,3	1,7	1,8
Тема 5	0,7	0,9	1	1,1	1,4	1,7	1,8
Тема 6	0,7	0,9	1	1,1	1,4	1,7	1,8
Тема 8	0,7	0,9	1	1,1	1,5	2	1,8
Тема 9	0,7	0,9	1	1,1	1,5	2	1,8
Максимальна кількість набраних балів	7	10	12	13	15	18	20

Контроль за самостійною роботою відбуватиметься за допомогою різних видів робіт (опитування на практичному занятті, перевірка конспектів, тестування, співбесіда), які охоплюватимуть всі питання, винесені на самостійне опрацювання.

Таблиця 4. Розподіл набраних здобувачем балів під час модульного контролю

кількість правильних відповідей	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
кількість балів	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

кількість правильних відповідей	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
кількість балів	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Модульний тест	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
Максимальна кількість набраних балів	7	10	11	13	16	18	20

Таблиця 5. Шкала оцінювання поточного та підсумкового контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
39-50	відмінно	зараховано	A (відмінно)
32-38	добре		B (добре)

26-31			C (добре)
21-25	задовільно		D (задовільно)
14-20			E (задовільно)
8-13	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-7	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 6. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90–100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78–89	добре		B (добре)
65–77			C (добре)
58–64	задовільно		D (задовільно)
50–57			E (задовільно)
35–49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1–34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Основні

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 343 с.
2. Глазова С. М. Комунікативний аспект дослідження пояснення в діалогічному контексті. Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: зб. ст. IV Міжнародної науково-практич. конф.(м. Полтава, 7–8 листопада 2019 р.). Полтава: Вид-во «Астрая», 2019. С. 69–73.
3. Глазова С. М. Комунікативний аспект дослідження пояснювальних конструкцій в публіцистиці. Людина в мовному просторі: історична спадщина, проблеми, перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (17–18 травня 2018 р.): зб. тез / упорядники: І. Я. Глазкова, В. В. Богдан. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. С. 264–
4. Глазова С. М. Причини формування та ілюкативний потенціал пояснення в діалогічних контекстах. East European Scientific Journal. 7 (47). Part 6. P. 41–45.
5. Глазова С. М. Функціонування пояснювальних висловлювань експресивного типу в мовленні. Стратегічні пріоритети філології й лінгводидактики в умовах реформування освітньої системи в Україні: зб. пр. (за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (10 квітня 2020 р., м. Старобільськ))/ ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2020. С. 70–72.

6. Головащук С.І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ:Наукова думка, 2004. 448с.
 7. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2011. 187 с.
 8. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. Київ: ВЦ Київський університет, 1999. 308с.
 9. Рудик І.М. Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації. Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. 2005. N 23. С. 101-103.
 10. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Київ: Моноліт-Bizz, 2018. 304 с.
- Якубовська М.С. Формування комунікативної культури як основи професійної компетентності студентів заочної форми навчання ВНЗ технічного профілю. Львів, 2014. 272 с.

Допоміжна

1. Гандапас Р. Камасутра для оратора. Київ: Моноліт-Bizz, 2018. 272 с.
2. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування: навч. посіб. Харків: НФаУ, 2011. 132 с.
3. Кизилова В. В. Риторика з основами культури й техніки мовлення: навч. посіб. для студ. закл. вищої освіти. Старобільськ: Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2018. 114 с.
4. Кисіль Г. Г., Черногуз О. Ф. Українська мова: культура мовлення медика: навч. посіб. Київ: ВСВ “Медицина”, 2018. 464 с.
5. Літературна норма і мовна практика: монографія / за ред. С. Я. Єрмоленко та ін. Ніжин: Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 320 с.
6. Навроцька М. Спілкування як невід’ємна складова іміджу педагога. *Людинознавчі студії*: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». Дрогобич, 2015. Вип. 31. С. 209-218.
7. Семенов О. М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2013. 260 с.
8. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
9. Токарська А. С., Кочан І.М. Культура фахового мовлення правника: навч. посіб. Львів: Світ, 2003. 312 с.
10. Труб В. М. Явище «суржику» як форма просторіччя в ситуації двомовності. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 46-58.
11. Трухін І.О. Соціальна психологія спілкування: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2005. 336 с.
12. Хміль Ф.І. Ділове спілкування: навч. посіб. Київ: «Академвидав», 2004. 280 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Сайт Бердянського державного педагогічного університету – bdpu.org.
2. Медіатека ІФСК (56 208).
3. <http://www.slovnyk.net>
4. <http://www.wikipedia.org>
5. <http://www.ostriv.in.ua>
6. <http://www.ukrlit.vn.ua>
7. <http://www.ukr-in-school.eduua.net>
8. <http://www.nsu.ru/education/virtual/discourse.htm>
9. <http://www.mova.dn.ua>
10. http://ruthenia.info/text/lang/index_all.htm
11. <http://litopys.org.ua/links/inmovozn.htm>
12. <http://www.novamova.com.ua>
13. <http://www.mova.info>
14. <http://ulif.org.ua>
15. <http://lingvoforum.net>